

مدیریت مراکز گردشگری استان گیلان با رویکرد مدیریت سبز

آزاده اربابی^۱، منیژه اسکندر زاده دمیرچی^۲

^۱دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، تهران، ایران

^۲دانشجوی دکتری رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، تهران، ایران

چکیده

تئوری مدیریت مراکز گردشگری اهمیت اساسی کیفیت محیطی را برای تضمین وجود آینده بیشتر انواع مقاصد گردشگری تشخیص داده است. مدیران گردشگری مایل بوده اند که اقدامات زیست محیطی را در استراتژی ها و روش های مدیریت فعلی بگنجانند، در صورتی که منجر به هزینه های کمتر و یا درآمدهای بالاتر و سود بیشتر شود. کیفیت و رقابت فزاینده بین مقاصد، وضعیت را تغییر داده است؛ کیفیت محیطی به یک موضوع کنونی تبدیل شده است، بنابراین هدف از بررسی حاضر تاثیر مدیریت مراکز گردشگری استان گیلان با رویکرد مدیریت سبز است. روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی بوده و ماهیت کاربردی دارد. تعداد نمونه ها در این مطالعه ۱۰۰ نفر از مدیران و مسئولان گردشگری در استان گیلان بوده است. بر اساس تجزیه و تحلیل داده ها توسط SmartPLS نشان می دهد که رویکرد مدیریت سبز موجب مدیریت بهتر مراکز گردشگری استان گیلان و توسعه پایدار می شود.

واژه های کلیدی: مدیریت مراکز گردشگری، توسعه پایدار، رویکرد مدیریت سبز.

مقدمه

کیفیت محیطی یک مقصد یک موضوع غالب در تصمیم گیری مرتبط با سفر است؛ این یک عامل رقابتی در میان مقاصد مختلف گردشگری باکیفیت زیست محیطی متفاوت است. در بسیاری از موارد، اهداف و عملکرد زیست محیطی باید در نگرش های فعلی گنجانده شود (رفیع زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

محققین بحث زیست محیطی در گردشگری تأثیرات (منفی) صنعت سفر و گردشگری بر محیط زیست را به رسمیت می شناسد. بنابراین، بسیاری از پروژه های زیست محیطی که این اثرات را به حداقل می رسانند، با نام های پایداری، اکوتوریسم و سایر برندها و علائم تجاری سبز توسعه یافته و به بازار عرضه شده اند. در عمل، توجه کمتری به این مشکل شده است که سایر صنایع می توانند کیفیت محیطی را که بازدیدکنندگان را جذب می کند، کاهش دهند. در نظر گرفتن کیفیت کلی محیطی نه تنها شامل کنترل اثرات زیست محیطی صنعت سفر و گردشگری می شود، بلکه انواع مشکلات زیست محیطی را به حداقل می رساند و شامل سرمایه گذاری در حفاظت از محیط زیست و بازگرداندن محیط زیست تخریب شده است. جنبه اول معمولاً به برنامه های صرفه جویی در انرژی، آب و سایر منابع اشاره دارد. بنابراین، در بسیاری موارد منجر به کاهش هزینه ها می شود؛ این نیز از نظر اقتصادی برای مدیران محیط زیست جذاب است و به راحتی توسط نیروهای تجاری و سیاسی مستقر در مقصد پشتیبانی می شود. این جنبه مستلزم آگاهی محیطی بسیار بالاتر، اطلاعات و هماهنگی بیشتر، مدیریت عمومی و منابع مالی قابل توجه (عمومی) است. این بسیار دقیقتر و گرانتر برای مدیریت است. همچنین نیاز به دید بلندمدت دارد. هزینه های فعلی و مزایای آینده را به همراه دارد (زاهدی، ۱۳۹۵).

مدیریت مراکز گردشگری در ایران و بخصوص در استان گیلان هنوز در حال تکامل است و با مقررات سست و عدم سرمایه گذاری در آموزش محیط زیست مشخص همراه است. این مراکز می توانند راه حل ها و رویکرد مدیریت سبز را انتخاب کنند. بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی تأثیر رویکرد مدیریت سبز بر مدیریت مراکز گردشگری استان گیلان می پردازد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم سبز مفهوم جدیدی در مدیریت سازمانهاست و تصمیم گیری سبز بر تصمیماتی که در محدودیتهای محیطی با تأکید بر حفاظت از منابع طبیعی در بهبود کیفیت زندگی است اشاره دارد (عظیمی و اسداله نیا، ۱۳۹۸). به طور کلی سبز شدن ساختار مدیریتی در دو سطح دولت سبز و سازمان سبز با هدف بهبود محیط زیست بشر و کاهش تبعات و آثار زیست محیطی فعالیتهای اقتصادی و تولیدی و ایجاد یک ساختار اجتماعی پایدار دنبال می شود. اهداف و شاخص های کلی در هر ساختار تقریباً یکسان است. دولت سبز بیشتر به دنبال سیاستگذاری عمومی امور اداره کشور با الزامات سبز و نظارت بر فعالیتهای جاری در راستای هماهنگی با سیاستها و رویکردهای سبز ملی و بین المللی می باشد در حالی که مدیریت سبز در سطح سازمان به دنبال موارد اجرایی می باشد و اهداف سازمانی را دنبال می کند (سیدعلوی، ۱۳۹۶).

مدیریت سبز به معنای کنترل و مدیریت مصرف انواع انرژی و به حداقل رساندن پروسه هایی است که به سلامتی انسان و محیط زیست طبیعی آسیب وارد می کنند. البته در این روند باید از انواع منابع انسانی و مادی کمک گرفته شود و دستیابی به اهداف محیطی و اجتماعی نیز مستلزم سازماندهی و برنامه ریزی دقیق و مداوم است (طاهری سودجانی، ۱۳۹۶). مدیریت سبز در واقع، نحوه عملکرد زیست محیطی سازمانها ارگانها و شرکتها است؛ به گونه ای که منجر به کاهش مصرف انرژی آب و کاهش مصارف غیر ضروری و اصلاح الگوی مصرف و استفاده بهینه از منابع در دستگاه های فوق الذکر گردد (عباسپور و خدیوی، ۱۳۸۵).

به اعتقاد تیلور (۱۹۹۱) مدیریت سبز به انجام اقدامات جامع در سراسر فرایند کسب و کار اشاره دارد و مفهوم جدیدی است که ترکیبی از آرمانهای حفاظت از محیط زیست با اهداف سازمان طراحی محصول توسعه محصول، بازاریابی مالی و متغیرهای دیگر در مدیریت کسب و کار است. مدیریت سبز مدیریتی است که دانایی ها و اندوخته های علمی را با مهارت های تجربی بیامیزد و به

گونه ای عمل کند (زاهدی، ۱۳۹۵). قانونمندی های طبیعت را در بطن سازمان خود از هر دو بعد ساختاری و رفتاری لحاظ کند و عملکرد خود را با قواعد و مقررات محیطی سازگار نماید. برای کاهش اثرات منفی فعالیت ها و اقدامات سازمان خود از سیستمهای حفاظت محیطی استفاده کند. در جهت تولید و ارائه کالاها و خدمات سالم تر پاکتری خطرتر و باکیفیت تر بکوشد میزان ضایعات و پسماند کالاها و خدمات خود را به حداقل ممکن کاهش دهد و در جهت تولید پسماند صفر پیش برود.

معصومی و همکاران، (۲۰۱۵)، در پژوهشی با بررسی و مطالعه ادبیات موضوعی شاخص های مدیریت سبز را شامل طراحی، سبز خرید سبز، مدیریت تأمین کنندگان، سبز تولید، سبز بسته بندی و توزیع سبز مدیریت مشتری سبز مدیریت بازیافت کالا و موادمی دانند. نتایج تحقیق نشان می دهد که مدیریت سبز، تأثیر مثبت و معنی داری بر کسب مزایایی رقابتی مانند کاهش هزینه و افزایش سهم بازار دارد.

روزار و همکاران، (۲۰۱۵)، در تحقیقی به بررسی اقدامات مدیریت تأمین سبز در صنایع تولیدی مالزی پرداختند. پس از مطالعه ادبیات تحقیق و مصاحبه با متخصصین مؤلفه های مدیریت تأمین سبز به صورت شناسایی نیاز و احتیاجات، مشتریان ایجاد فرایندهای تولید و عملیات کارا تعهد و حمایت مدیران عالی آموزش کارکنان و حمایت و تعهد کارکنان، شناسایی شد. نتایج تحقیق نشان داد که شناسایی نیاز و احتیاجات مشتریان و تعهد و حمایت مدیران عالی مهمترین عوامل در موفقیت تأمین سبز می باشند.

سارپونگ و همکاران، (۲۰۱۵)، در پژوهشی به ارزیابی اقدامات مدیریت سبز در صنعت معدن در محیط فازی پرداختند اقدامات مدیریت سبز در این مطالعه عبارتند از سیستمها و تکنولوژی اطلاعات سبز و مدیریت زیست محیطی، داخلی از اهمیت بالاتری برخوردارند.

گویندان و همکاران، (۲۰۱۵)، به بررسی تأثیر اقدامات مدیریت تأمین سبز بر تأمین پایدار در زنجیره صنایع خودروسازی در کشور پرتغال پرداختند. شیوه های مدیریت تأمین سبز در این مطالعه شامل کاهش ضایعات، مدیریت کیفیت جامع تولید، پاک حمل و نقل منعطف، دریافت گواهینامه ایزو ۱۴۰۰۱ و لجستیک معکوس می باشند. نتایج پژوهش بیانگر آن است که کاهش ضایعات مدیریت کیفیت جامع دریافت گواهینامه ایزو ۱۴۰۰۱ و لجستیک معکوس، تأثیر مثبت و معناداری را بر هر سه جنبه پایداری یعنی اقتصادی محیطی و اجتماعی دارند. سایر شاخصها تنها بر یکی یا دو تا از جنبه های پایداری تأثیر دارند.

رها و همکاران، (۲۰۱۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر اقدامات مدیریت سبز بر عملکرد زنجیره تأمین در شرکت های کره ای پرداختند. در این پژوهش اقدامات مدیریت سبز شامل مدیریت زیست محیطی داخلی مدیریت زیست محیطی خارجی مانند همکاری با مشتریان و تأمین کنندگان بهبود سرمایه گذاری و طراحی برای محیط زیست می باشد. نتایج تحلیل نشان داد که در بین اقدامات مدیریت سبز و عملکرد زنجیره تأمین رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.

سیدعلوی و همکاران، (۱۳۹۹)، پژوهشی با هدف ارائه الگویی برای به کارگیری مدیریت سبز در دانشگاههای دولتی شهر تهران انجام دادند. پژوهش حاضر با رویکردی آمیخته و از بعد هدف کاربردی بود که باروش پیمایشی در میان نمونه آماری ۳۹۵ نفر از اعضای هیئت علمی مدیران و کارشناسان ستادی ۱۰ دانشگاه دولتی شهر تهران اجرا شد. همچنین با استفاده از روش دلفی و اجماع ۱۹ نفر از خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت آموزش عالی محیط زیست و مدیریت زیست محیطی این ابعاد و مؤلفه ها تعدیل و تثبیت شد. داده های مورد نیاز با پرسشنامه محقق ساخته جمع آوری و برای تجزیه و تحلیل آنها از روشهای آمار استنباطی نظیر آزمون t و مدل یابی معادلات ساختاری به روش PLS استفاده شد. یافته ها نشان داد که مباحث، فناوری سیاست گذاری، حکمرانی رهبری و راهبرد منابع مادی و تجهیزات و منابع مالی در روند استقرار مدیریت سبز اهمیت بیشتری نسبت به منابع انسانی نظارت و ارزیابی ارتباط با محیط منابع اطلاعاتی و آموزش و پژوهش سبز دارند.

صالحی برمی و همکاران، (۱۳۹۷)، پژوهشی با هدف ارزیابی عملکرد زیست محیطی شهرداری تهران بر اساس شاخص های شهر سبز انجام دادند. جامعه آماری شامل کلیه ساکنان مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران بوده و داده ها با استفاده از توزیع و جمع آوری ۳۸۸ پرسشنامه در نمونه ای که به روش طبقه ای از جامعه انتخاب گردید گردآوری شدند. با استفاده از نرم افزار SPSS

تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که عملکرد مدیریت زیست محیطی شهرداری تهران در زمینه‌های حفظ محیط زیست شهری و ایجاد کانونهای محیط زیست در سطح محلات شهر تهران در سطح مساعدی قرار دارد و قابل قبول است اما در تنوع زیستی و فضای سبز، شهر مدیریت آب و انرژی، حمل و نقل، کنترل کیفیت و آلودگی هوا و کاربری زمین و ساختمان در سطح مطلوب و قابل قبولی قرار ندارد. نتایج این تحقیق نشان داد که شهر تهران تازیدن به شاخصهای شهرسبز فاصله زیادی را باید طی کند و مدیریت شهری هم هنوز نتوانسته گامی اساسی در این راستا بردارد؛ بنابراین پیمودن آن نیازمند برنامه ریزی استراتژیک زیست محیطی مدیریت شهری است.

حیات داودی، (۱۳۹۳)، در تحقیقی به شناسایی و سنجش روابط بین مؤلفه‌های سبز در شرکت پتروشیمی مبین عسلویه پرداخت با مطالعه ادبیات موضوعی و مصاحبه با متخصصان شاخصهای طراحی زیست محیطی قوانین و مقررات مشتریان و مالی به عنوان مؤلفه‌های تأمین سبز شناسایی شدند. نتایج تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های طراحی زیست محیطی و مشتریان نسبت به قوانین و مقررات و مالی مهم تر می‌باشند.

دانشور طهرانی، (۱۳۹۳)، در پژوهشی به اولویت بندی شاخصهای مدیریت سبز در انرژی و پسماند بیمارستانی پرداخت این پژوهش به روش سلسله مراتب تحلیلی AHP در بین ۴۳۸ نفر از پرسنل مدیران ارشد و پزشکان بیمارستان عرفان تهران به عنوان جامعه آماری مورد مطالعه اجرا شد. نتایج نشان دادند که مدیریت سبز برای بهره‌وری با وزن نسبی ۰/۶۸۹ بیشترین اهمیت را دارد و مدیریت سبز برای انرژی با وزن نسبی ۰/۲۲۸۰ در رتبه دوم و مدیریت سبز برای کنترل و دفع پسماندها با وزن ۰/۰۸۴ در رتبه سوم قرار دارد با توجه به ماتریس مقایسات زوجی معیارها نسبت به مدیریت سبز برای بهره‌وری مصرف بهینه منابع و توسعه پایدار با وزن نسبی ۰/۵۰ و ۰/۲۳۶ در رتبه اول و دوم قرار گرفتند با توجه به ماتریس مقایسات زوجی شاخصها نسبت به مدیریت سبز برای انرژی، معیارهای مصرف بهینه انرژی با وزن نسبی ۰/۴۰۶ و رعایت الگوهای مصرف با وزن نسبی ۰/۱۷۷۰ در رتبه اول و دوم قرار گرفتند و همچنین با توجه به ماتریس مقایسات زوجی معیارها نسبت به مدیریت سبز برای کنترل و دفع پسماندها، تفکیک زباله‌ها با وزن نسبی ۰/۵۷۷ در اولویت و دخالت دولت در مقوله‌های محیط زیستی با وزن نسبی ۰/۲۳۸ در رتبه دوم قرار گرفت.

الفت و همکاران، (۱۳۹۰)، در پژوهشی به شناسایی اقدامات لازم برای دستیابی به مدیریت سبز در صنعت خودروسازی ایران پرداختند ابتدا با مطالعه ادبیات موضوعی، عواملی از قبیل مدیریت زیست محیطی داخلی سازمان طراحی برای محیط زیست بهبود عملکرد زیست محیطی در حوزه فرایند تولید مدیریت منابع غیر تولیدی مدیریت و بهینه‌سازی مصرف انرژی مدیریت ضایعات آموزش و پژوهش و فرهنگ سازی مدیریت زیست محیطی بیرونی همکاری‌های زیست محیطی با ذی‌نفعان بهبود عملکرد زیست محیطی در حوزه فروش و خدمات پس از فروش و افزایش ایمنی خودرو و بهبود عملکرد موتور خودرو را به عنوان اقدامات لازم برای دستیابی به مدیریت سبز معرفی کردند. سپس باروش تاپسیس فازی اقدامات شناسایی شده را اولویت بندی کردند نتایج تحقیق نشان دادند که اقدامات طراحی برای محیط زیست همکاریهای زیست محیطی با ذی‌نفعان و مدیریت ضایعات به ترتیب رتبه اول تا سوم را کسب کردند.

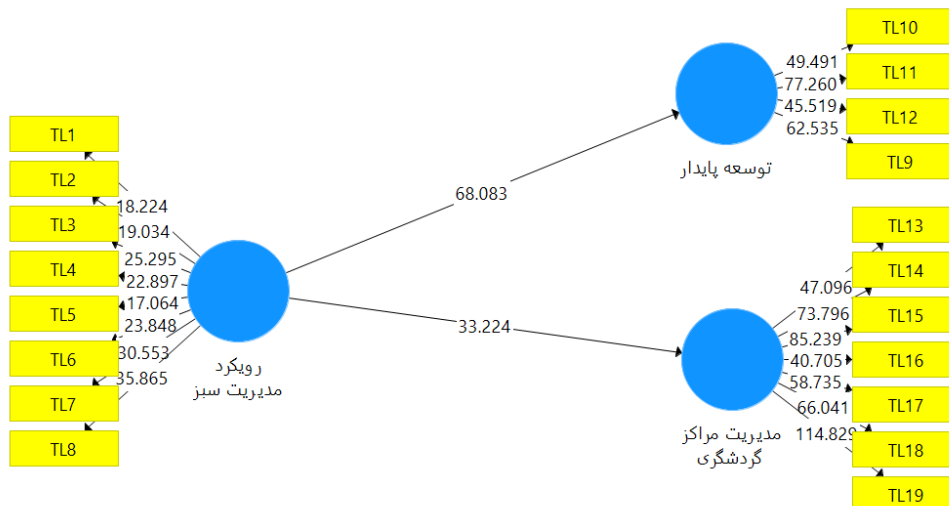
روش پژوهش

با در نظر گرفتن محتوای موضوع روش پژوهش از نوع توصیفی می‌باشد. همچنین با توجه به هدف اصلی پژوهش، این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی به‌شمار می‌آید. از لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها، رویکرد پیمایشی بر پژوهش حاکم است. از منظر هدف و ماهیت نیز چون پژوهش قصد توسعه دانش برای به‌کارگیری در یک زمینه خاص را دارد، از نوع کاربردی به‌شمار می‌آید. مطالعات صورت گرفته یک‌بار و در بازه‌ی ۳ ماهه آخر سال ۱۴۰۱ انجام پذیرفت، بنابراین به لحاظ زمانی پژوهش از نوع مقطعی می‌باشد. مدل ارائه شده از نحوه و میزان تأثیرات موجود بین متغیرهای پژوهش، مبتنی بر مدل معادلات ساختاری است. جامعه آماری تحقیق حاضر مسئولان و مدیران گردشگران استان گیلان بودند که ۱۰۰ نفر بصورت تصادفی ساده در طی دو ماه به پرسشنامه‌های تدوین شده پاسخگو بودند. در این تحقیق برای انجام مطالعات کتابخانه‌ای از مقالات و مجلات مرتبط با عنوان استفاده شده است

و برای مطالعات میدانی از پرسشنامه براساس طیف لیکرت ۵ گزینه ای و با ۱۹ گویه ای استفاده گردیده است. از آنجاکه به لحاظ هدف، این پژوهش برآن است که با بررسی دقیق متغیرهای پژوهش به استنباط علی آنها نائل آید. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. این تحلیل‌ها با استفاده از نرم افزار آماری Smart PLS 3.3 انجام گرفت.

یافته های پژوهش

این مدل تحقیق با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) و با کمک نرم افزار SmartPLS 3.3 تجزیه و تحلیل شد. به گفته هاینر و همکاران (۲۰۱۸) PLS یک روش جایگزین برای مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) است که می تواند برای حل مسائل در رابطه بین متغیرها انجام شود که بسیار پیچیده هستند و دارای مفروضات ناپارامتریک و پارامتریک است. با این حال، مطابق با هایرو همکاران (۲۰۱۹) برای بررسی اولیه ماتریس ضریب بارگذاری تقریباً ۰.۳، در نظر گرفته می شود که دارای حداقل سطح است و برای ضریب بارگذاری تقریباً ۰.۴، بهتر در نظر گرفته می شود و برای بارگذاری بزرگتر از ۰.۵، عمدتاً معنی دار تصور می شود. در طول این مطالعه، حدفاکتور بارگذاری استفاده شده ۰.۷ بود.

شکل ۱- بررسی مدل پژوهش

براساس نتایج تخمین مدل PLS در تصویر بالا، همه اندیکاتورها دارای مقدار ضریب بارگذاری بالای ۰.۵ هستند به طوری که مدل الزامات اعتبار همگرا را برآورده کرده است. براساس بررسی مدل پژوهش مقدار R مربع برای متغیرهای وابسته ۰.۷۸۲ است، به این معنی که متغیرهای وابسته را می توان با متغیرهای مستقل توضیح داد.

¹ Structural Equation Modeling (SEM)

جدول ۱- بررسی فرضیه های پژوهش

	Original Sample (O)	Sample ...	Standard Deviation (ST...	T Statistics ...	P Values
رویکرد مدیریت سبز < توسعه پایدار	0.760	0.764	0.011	68.083	0.000
رویکرد مدیریت سبز < مدیریت مراکز گردشگری	0.655	0.659	0.020	33.224	0.000

جدول فوق نشان داد که میان تمامی مولفه های وابسته و مستقل ارتباط معنی داری وجود دارد زیرا تمامی آماره های t گزارش شده در محدوده (۱/۹۶ & ۱/۹۶-) نمی باشد و روابط مورد تایید قرار گرفتند.

بحث و نتیجه گیری

توسعه پایدار و مدیریت مراکز گردشگری با عناصر مهمی همچون انسان، طبیعت، منابع طبیعی، روشهای بهره برداری از منابع تولیدات حاصل از منابع طبیعی، تولیدات مضر حاصل از فعالیت های انسانی و بهره برداری از منابع، اثرات منفی ناشی از این عوامل بر زندگی انسان و ساخت و ساز شهرها و انهدام محیط طبیعی و مراکز گردشگری در بالاترین و بیشترین سطح مرتبط است. مدیریت سبز بر زمینه های اکولوژیکی و خود آگاهی شهروندان تأکید دارد و اولین گام خود را در راستای معرفی شاخصهای زیست محیطی به منظور ارزیابی عملکرد و اثرات زیست محیطی برای دستیابی به شهر پایدار برمی دارد. مدیریت و برنامه ریزی مراکز گردشگری و محیط زیست شهرها اگرچه عمده ترین وظایف اجرایی شهرداریها در حوزه محیط زیست انسانی و شهری خلاصه می گردد؛ لیکن برای اهداف زیست محیطی شهرها لازم است برنامه ریزی جدی صورت پذیرد تا شهرها با دیدگاه بهبود کیفیت محیط زیست برای شهروندان به نحو احسن قابل سکونت و زندگی شوند. مهمترین راهکار بهبود وضعیت فعلی شهرها مدیریت و برنامه ریزی منطبق با شاخصهای پایداری زیست محیطی و توسعه پایدار مراکز گردشگری و استفاده از الگوهای مدیریت سبز است. نتیجه گیری مدیران و برنامه ریزان شهری در استفاده از نظریه مدیریت سبز با کاربست درست و اصولی راهبردهای آن سبب می شود تا شهر به شهری پایدار تبدیل گردد. سند چشم انداز کشور در افق بیست ساله، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اسناد ملی توسعه استانها در برنامه چهارم و سیاستهای کلی نظام به ویژه سیاستهای مربوط به اصل ۴۴ قانون اساسی با توجه به رویکردهای نوین مدیریت تدوین شده اند و تقویت اقتدار ملی، کارآمدی سازمانها، تمرکززدایی و اعطای اختیارات بیشتر به سازمانهای استانی از احکام مهم و اساسی این اسناد هستند؛ بنابراین توانمندسازی سازمانهای گردشگری در استانها به منظور اجرای هرچه بهتر سیاستها و برنامه های مصوب امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. این امر ممکن نمی شود مگر آنکه در گام اول وضعیت موجود سازمانها مورد مطالعه قرار گیرد و در گام دوم بر مبنای نتایج مطالعات انجام شده، نسبت به ایجاد تحول اداری و انجام اصلاحات لازم در راستای توانمندسازی افزایش کارآمدی و حرکت به سوی برتری سازمانها اقدام شود. آموزش ازارکان مدیریت سبز محسوب می گردد، استانداری و شهرداری ها هم در خصوص آموزش ذی نفعان درون سازمانی مانند پرسنل باید برنامه ریزی کنند و هم در زمینه مسئولیت اجتماعی و نقش آنها در تربیت نیروی انسانی و شهروندان سبز اندیش، پیشنهاد می گردد در خصوص برگزاری دوره های آموزش مدیریت سبز برای پرسنل و جامعه محلی برنامه ریزی و اقدام کند.

منابع

۱. احمدی، سیدعلی اکبر، افشاری، ملیحه، شکاری، حمیده، (۱۳۹۲)، ارائه مدلی برای سنجش موفقیت سازمانها در مدیریت زنجیره تأمین سبز بارویکرد انتخاب تأمین کننده سبز در شرکت فولاد آلیاژی ایران، نشریه پژوهشنامه بازرگانی، ۱۷(۶۶)، ۹۵-۱۲۷.
۲. حیات داودی، خدیجه، (۱۳۹۳)، شناسایی و سنجش روابط مابین مؤلفه های زنجیره تأمین سبز در شرکت پتروشیمی مبین با استفاده از تکنیک دیمتل فازی ریال، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خلیج فارس بوشهر.
۳. دانشور طهرانی، مرجان، (۱۳۹۳)، اولویت بندی شاخصهای مدیریت سبز در بخش انرژی و پسماند، (مطالعه موردی بیمارستان عرفان تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۴. رفیع زاده، علاء الدین، میرسپاسی، ناصر، آذر، عادل، (۱۳۹۵)، ارائه مدل مدیریت عملکرد در سطح دولت نشریه مدیریت، اقتصاد و حسابداری مدیریت سازمان های دولتی، ۴(۱۶)، ۱۰۰-۸۱.
۵. زاهدی، شمس السادات، (۱۳۹۵)، توسعه پایدار جامع با تأکید بر مدیریت و کارآفرینی سبز، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.
۶. سرایداریان، مجید، امامی، محمد حسن، (۱۳۸۷)، راهنمای جامع مدیریت سبز ضرورتی برای موفقیت پایدار تهران، اندیشه گستر.
۷. سلیمانی میگونی، علیرضا، فخر سعادت، زهره، (۱۳۹۳)، مشارکت کلید تحقق مدیریت کیفیت و تعالی سازمانی با نگاهی ویژه به سامانه مدیریت کیفیت ناجا - مکننا، نشریه توسعه مدیریت منابع انسانی و پشتیبانی، شماره ۳۴، ۶۹-۱۰۰.
۸. سیدعلوی، سید محمد، (۱۳۹۶)، ارائه الگویی برای به کارگیری مدیریت سبز در دانشگاههای دولتی شهر تهران، پایان نامه دکتری دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه.
۹. سیدعلوی، سید محمد، فلاوندی، حسن، عباسپور طهرانی فرد، مجید، محمدخانی، کامران، (۱۳۹۹)، ارائه الگویی برای به کارگیری مدیریت سبز در دانشگاههای دولتی شهر تهران، نشریه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی ۹۵-۷۷(۳)، ۲۶.
۱۰. شاه بندرزاده، حمیده، جمالی، غلامرضا، هاشمی، مهدی، (۱۳۹۱)، ارائه روشی برای ارزیابی عملکرد زنجیره تأمین سبز شرکت پتروشیمی برزویه با استفاده از روش فازی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت دانشگاه خلیج فارس.
۱۱. صالحی، برمی، مونا، نوری، کرمانی، علی، رضایی، علی اکبر، (۱۳۹۷)، ارزیابی عملکرد زیست محیطی شهرداری تهران بر اساس شاخصهای شهر سبز، نشریه مطالعات مدیریت شهری ۱۰(۳۳) ۱-۱۵.
۱۲. طاهری سودجانی، اسماعیل، (۱۳۹۶)، مدیریت سبز و نقش آن در توسعه پایدار شهری، دومین همایش بین المللی افقهای نوین در علوم مدیریت، حسابداری، اقتصاد و کارآفرینی ایران.
۱۳. طبیبیان، منوچهر، افشار، یاسمن، شهابی، شهیری، مجتبی، (۱۳۹۴)، ارزیابی تطبیقی جایگاه زیست محیطی شهر تهران با ۲۲ شهر آسیایی بر مبنای شاخصهای رویکرد شهر سبز، نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر ۳۲۹-۳۴۳.
۱۴. پورمجید، عباس، خدیوی، سمیرا، (۱۳۸۵)، چالشهای مدیریت سبز در توسعه پایدار کشور، همایش ملی انجمن متخصصان محیط زیست ایران.
۱۵. علوی، سیدعلی، (۱۳۹۵)، بهینه سازی مصرف انرژی، ششمین کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در نگهداشت انرژی.
۱۶. الفت، لعیا، خاتمی فیروزآبادی، سیدعلی، خداوردی، روح اله، (۱۳۹۰)، مقتضیات تحقیق مدیریت زنجیره تأمین سبز در صنعت خودروسازی ایران، فصلنامه علوم مدیریت ایران ۶(۲۱)، ۱۴۰-۱۲۳.
۱۷. فیروز بخت، علی، پرهیزگار، اکبر، ربیعی، فرولی اله، (۱۳۹۱)، راهبردهای ساختار زیست محیطی شهر بارویکرد توسعه پایدار شهری مطالعه موردی: شهر کرج، مجله پژوهشهای جغرافیای انسانی ۴۴(۸۰)، ۲۳۹-۲۱۳.

۱۸. محمدرضایی، شهریار، (۱۳۹۱)، سیستم مدیریت زیست محیطی شناسایی و ارزیابی جنبه ها و پیامدهای زیست محیطی تهران.
۱۹. معینیان، بهاره، مهرآرا، باقرزاده، اسداله، قلی پور، محمدرضا، کنعانی، یوسف، (۱۳۹۸)، طراحی الگوی مدیریت عملکرد سبز بر مبنای EFQM در شهرداری تهران، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری ۷ (۲۸)، ۱۴۰-۱۲۱.
۲۰. هنرمند عظیمی، مرتضی، اسداله نیا، سمانه، (۱۳۹۸)، مروری بر مفاهیم مدیریت سبز چهارمین کنگره بین المللی توسعه کشاورزی منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری ایران.

21. Al Ghwayeen, W. S., & Abdallah, A. B.(2018).Green supply chain management and export performance: The mediating role of environmental performance. *Journal of Manufacturing Technology Management*.
22. Govindan, & R., Khodaverdi, K., Vafadarnikjoo, A. (2015). Intuitionistic fuzzy based DEMATEL method for practices green and developing performances in a green supply chain. *Expert Systems* 42(20), 7207-7220.
23. Hasan, Z., & Ali, N. A.(2015).The impact of green marketing strategy on the firm's performance in Malaysia. *Procedia*-.